

Il luf e ses cumportament dat da discutir era a nivel giuridic – ussa tranter auter cun ina nova expertisa.

FOTO ERVIN MONN

«Il donn definì da la lescha è detg arbitrar»

La Uniun purila Surselva ha incaricà il giurists Isabelle Häner e Livio Bundi da sclerir ils aspect giuridics da la preschientscha dal luf. Las dumondas èn tranter auter: Pudessan e stuessan las autoritads intervegnir pli rigurus? Gist per proteger il puesser en muntogna.

ANDREAS CADONAU/FMR

Ina conclusiun dal studi giuridic tuna bunamain provocant: «La lescha federala da chatscha che reglescha la populaziun da lufs en las regiuns muntagnardas protegia memia pauc ils purs.» Damai betg ils lufs, mabain ils purs! Tar quella conclusiun vegn ina expertisa da la giurista *Isabelle Häner* e dal giurist *Livio Bundi* dal biro Bärtschi SA da Turitg. Incaricads da la Uniun purila Surselva èn la giurista ed il giurist sa fatschentads cun las pussaivladads legalas per proteger il possess, respectiv il muvel da puras e purs pertutgads da las attagas dals lufs. Tranter auter pon ins leger en l'expertisa – cumparida quests dis – che la lescha da chatscha federala sconuschia ch'il problem n'èn betg unicamain ils animals stgarpads. L'expertisa di perfin fitg explicit che las limitas per definir il donn sajan arbitraras: «Dal reminent in donn definì a moda detg arbitrar.» L'expertisa scriva dad ulteriurs dischavantatgs per puras e purs. Numnadas veggian p.ex. las difficultads da pascular, biestga pli aggressiva e l'alpeggiaziun engrevgiada.

Adattar la strategia

Per *Thomas Roffler*, president da la Uniun purila grischuna porscha l'expertisa enconu-

schientschas per adattar la strategia. «Sa chapescha che puras e purs èn consternads da las attagas dals animals da rapina.» Il president da l'uniun purila è però da l'avis da stuir render attent pli fitg als problems secundars che sa dattan da la populaziun da lufs che crescha. «In na po betg esser d'avantatg per nossa societad, sche las alps na pon betg pli vegnir chargiadas.» Roffler menziunescha l'interess da la generalitad vers alps utilisadas, las qualas promovon la biodiversitad. «Gia ussa crescha il gaud pli e pli fitg e quel problem vegn accentuà.» Il president da la Uniun purila grischuna ha ditg che la expertisa vegnia discutada entaifer ils agens gremis. «Nus vegnin segir era a ponderar dad ir avant dretgira.»

Ina via pussaivla

Ir avant dretgira, cun quella opziun èn era ils experts da fatschentads. Isabelle Häner e Livio Bundi èn da l'avis ch'adina dapli lufs periclitescian il possess – en quest cas il muvel da puras e purs. Ed uschia vegnia era messa en dumonda l'integritad spiertala e corporala da la populaziun muntagnarda che vivia datiers dals lufs. «Da principi sto il stadi intervegnir, sch'ìls dretgs fundamentals sco la vita u il pos-

sess èn periclitads», din ils dus auturs. Els menziuneschan l'artitgel 9 da la Convenziun da Berna per proteger razzas periclitadas. Els citeschan in curt extract da la convenziun che lubescha para d'intervegnir: «Per impedir donns pli sever.» Purtar plant possia eventualmain esser pussaivel, sch'ìl chantun, respectiv l'Uffizi federal per l'ambient, renviescha d'intervegnir, scrivon ils giurists. Sche las autoritads renvieschan per exempel da reglar il triep, sch'ìl muvel è periclità pervia dals lufs. «In tal act real negativ pudess ins suttametter al parairi da derschadras e derschaders.»

Nagin manual

Che l'expertisa na porscha betg gist in manual direct d'intervegnir, da quai è il president da l'Uniun purila Surselva, *Silvan Caduff*, pertschert. La davosa radunanza generala da sia uniun aveva incaricà la suprastanza da laschar elavurar quest'expertisa. «Via ils arguments giuridics èsi forsà pussaivel da far cler a las persunas responsablas ch'ìl spazi d'intervegnir fiss pli grond», di Silvan Caduff. L'expertisa sco tala è detg voluminosa, sin 32 paginas sa fatschantan Isabelle Häner e Livio Bundi cun ils aspects giuridics dals lufs che vivan e van a chatscha en il chantun grischun.

Nova ordinaziun – diesch nursas tanschan

A partir dals 15 da fanadur dastgan ils chantuns sajettar pli baud in luf. Da nov bastan diesch stgarpadas da nursas u chauaras per ch'ìn chantun dastga regular la populaziun da lufs e sajettar singuls animals. Enfin uss dastgavan ils chantuns far quai a partir da 15 animals stgarpads. Quella regola vala dentant be, sch'ìls purs han premdi mesiras da protecziun per lur animals. Tar animals da niz gronds – biestga, chavals u lamas – bastan duas stgarpadas, ha il Cussegl federal precisà vinavant. En lieus nua ch'ìl luf n'è anc betg stà preschent, è la nova limita tar 15 animals stgarpads aifer in

mais (fin uss 25 animals) – u tar 25 animals stgarpads aifer quatter mais (fin uss 35 animals). Qua valan er stgarpadas dad animals betg protegids. La mesemna ha il Cussegl federal decis questa nova ordinaziun da chatscha. Quella va en vigur en duas emnas. Cun la nova ordinaziun ademplescha el duas moziuns dal parlament.

Dapli daners per protecziun

Cun la nova ordinaziun rinforza il Cussegl federal er la protecziun da muntaneras. La Confederaziun surpiglia fin 80% dals custs per mesiras sco per exempel saivs electricas

u chauns da protecziun. Ina protecziun efectiva gidia da betg stuir regular memia ferm ils lufs, uschia il Cussegl federal. Las organizaziun da la protecziun da la natira scrivon dad esser trumpads ch'ìl cussegl federal sustegna la protecziun da muntaneras sulet cun in mez milliun francs dapli. Els scrivon dad avoir purschì maun per sbassar las limitas da sajettar singuls lufs e reglar ils trieps. La SAB percenter è da l'avis ch'ìl Cussegl federal na nizzegia betg sias pussaivladads d'agir. Cument è la SAB che l'ordinaziun entra en vigur gia ils 15 da fanadur. (rtr/fmr).